

NOVÉ LITERÁRNÍ ŽÁNRY –NOVÁ GENOLOGIE?

Paulina Potrykus-Woźniak: Słownik nowych gatunków i zjawisk literackich. Wydawnictwo Szkolne PWN, Park Edukacja, Bielsko-Biała 2010. 256 s.

Polsko je zemí žánrových bádání a genologie, vědy o literárních žánrech, která se sice formálně zrodila ve Francii (Paul van Tieghem), ale rozvíjí se zejména zde, kde také vychází jediný evropský časopis tohoto typu *Zagadnienia rodzajów literackich*.

Současná genologie je tlačena do nových poloh ze strany vývoje literatury, která sama hledá nové polohy palimpsestičnosti, aluzivnosti a rozmývání hranic, tj. prvky ambivalence a znejistění, což je patrně to nejpodstatnější, co z postmodernistické poetiky zůstalo světové literatuře jako nejnósnější a co souvisí s celkovou chaotičností a nejistotou našeho světa počátku 21. století, na straně druhé také z pozice samotné literární vědy, která dále rozvíjí tradiční disciplíny, ale také aplikuje nové metodologie, revidující sám tradiční koncept filologie a literární vědy. Mezi těmito tu se rozvírajícími, tu se svírajícími nůžkami se nachází i zkoumání literárních žánrů. Genologie bude tudíž tlačena jednak do dalšího rozšiřování své „fenomenologie“, tedy bude se vnitřně diferencovat, jednak bude narůstat tendence vytvářet další teoretické nadstavby, jak tomu v nedávné minulosti bylo s pojetím generální genologie, jež – i v případě dávného brněnského projektu *Slovníku uměleckých žánrů* - ztroskotávala na terminologické specializaci dílčích uměnověd. Jeden kruh vytvářel tým kolem časopisu *Zagadnienia rodzajów literackich* s výstupem ve známém *Slovníku*¹, další kruhy vznikají v různých zemích v rámci konjunktury žánrového bádání. Jestliže alespoň zčásti ještě platí Hegelova dialektika i ve smyslu zákona o přechodu změn kvantitativních v kvalitativní, mohli bychom doufat, že toto nahromadění různě studovaného materiálu přinese i kvalitativní změny koncepcí: problém je v tom, že dosavadní pokusy se odehrávaly buď v rámci struktury oboru, například v rámci reformy žánrové systematiky, jiného chápání rodů a žánrů, nebo z pozice metodologie či literární teorie, tedy zvnějšíku. Genologie – zejména scelování až příliš diferencované terminologie – by se měla vyvíjet přede vším sama ze sebe, ze svých dosavadních bádání, ze svých dosavadních dějin. K tomu by mohly vést dvě cesty: jednak vypracování slovníku literárněvědné metodologie a terminologie, kde by žánrová problematika byla klíčová a o který se již řadu let pokouší brněnský tým jdoucí skrze hranice různých filologií, možná rozšířený na obecně uměleckou žánrovou problematiku, v minulosti již jednou opuštěnou, jednak základní svazek z dějin a teorie literární genologie, v němž by se ukázaly různé přístupy a také bílá místa a jistá disparitnost genologie jako takové. Tedy ad fontes, ale také k projasňování toho, co měla být genologie na počátku a čím se stala dnes a jak funguje v rámci tradicionalistických disciplín literární vědy, event. dalších uměnověd. Zdálo by se, že to nejsou ideje nijak oslnivé, ale práce na jejich realizaci by mohla být užitečná jako ukazatel směru v ambivalentnosti a bahnitém terénu současných humanitních věd.

Publikace Pauliny Potrykus-Woźniak má metodické, edukativní, ale i metodologické zaměření. Je nutno automaticky předpokládat, že tzv. nové žánry musí znamenat zásadní proměnu přístup k žárům a genologii jako takové? Nebo ještě jinak: jsou tyto

¹ *Slovník rodzajów i gatunków literackich*. Pod redakcją Grzegorza Gazdy i Słowini Tyneckiej-Markowskiej. UNIVERSITAS, Kraków 2006.

nové žánry tak zcela nové, nebo jsou nová spíše média, tedy zprostředkovatelé? Lze se právem domnívat, že nové útvary musí změnit i přístupy k jejich zkoumání; současně však tu zůstává základní fraktura žánrů, a tedy i zásady genealogických bádání. Ostatně sám slovník ukazuje, jakým způsobem docházelo k proměně žánrového systému postupnou trivializací žánrů a hledání způsobů jejich snadnějšího zpřístupnění recipientovi. Na jedné straně je to oslabování estetické funkce umění, již zmíněná celková trivializace literatury, v poslední době komplementarita literárních textů v elektronickém prostředí. Především to ukazuje na to, že literatura je velmi složitý objekt ke zkoumání a že recipient zjevně – pod tlakem nových technologií – opět ještě více mentálně zpoehodlněl a změnil svůj přístup k literárnímu artefaktu potřebou permanentní vizualizace a interaktivity. Charakteristický je v tomto smyslu již název slovníku, neboť kromě slova „gatunek“, tedy „žánr“, je tu i „zjawisko“, tedy „jev“ či „útvár“, to nomenklaturně rozkolísává pevnou žánrovou systematiku. Mezi hesly jsou – jak již naznačeno – žánry nenové, resp. nové spíše pro 19. a 20. století, jako jsou vědeckofantastická literatura, horror, comics, literární koláž, happening, graffiti, literatura faktu, cestopis, performance, pitaval, kriminální román, detektivka (policejní román), reportáž, fejeton, esej, filmový scénář, western aj. Mezi novější patří např. mailart, blog, mikroblog, poezie SMS, internetová poezie, hypertextový román, mluvená kniha, cyberpunk, artzin, internetový časopis, mural apod.

Sám slovník vytváří svou podobou takový novější žánr: každé heslo je provázeno obrázky nebo fotografiemi (např. z filmů), je výtvarně atraktivní. Summa summarum: 1. slovník je operativní a inovativní. 2. Je pro Poláky; doporučená sekundární literatura k jednotlivým heslům je polská nebo do polštiny přeložená; hesla mají obecný a potom specificky polský ráz. 3. Vše tu není zcela nové; je tu řada žánrů dnes již tradičních (viz výše). 4. Je tu patrná terminologická rozkolísanost a typologická rozrůzněnost. 5. Slovník ukazuje nezbytí jistého normativismu a vytyčování dynamických žánrových hranic. 6. Žánr je tu spíše záchytným bodem; není literatury bez žánrovosti, bez žánrového povědomí.

To, že slovník obsahuje i starší žánry, známé a zavedené, ostatně demonstruje, že ani současně jakoby radikální posuny a vznik nových žánrových seskupení nejsou tak ostré, jak by se zdálo; nihil novi sub sole, vše vzniká především různým kontaminováním již známého méně známým, novými technologickými mediátory, které zasahují podobu textu a jeho grafickou a vůbec vizuální prezentaci.

Ivo Pospišil

SLOVENSKO-TALIANSKE VZŤAHY – OD MEDZILITERÁRNOSTI K PREKLADU

Ivan Šuša: *Komparatistické a prekladové aspekty v slovensko-talianskych medziliterárnych vzťahoch.* Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica 2011. 144 s. ISBN 978-80-557-0122-6.

Slovakista a talianista PhDr. Ivan Šuša, Ph.D. ponúkol tohto roku čitateľom ďalšiu monografiu literárno-komparatistického a prekladového charakteru. Po vydaní brnianskeho